

nerali Lugduni habito anno Domini 1674, beatus Gregorius X. Pontifex Max., assentientibus Patribus in Concilio congregatis, ante omnia nonnullas proposuit conditiones, quae nisi acceptarentur, nullus Unioni tractandae ac perficiendae locus reliquus foret; quarum prima fuit: „Ut inter sacras hymnodias Papa cum aliis quatuor Patriarchis in Diptycha relatus memoraretur“, ut apud eundem Nicetam habetur loco citato. Eam vero conditionem a Graecis acceptatam fuisse et exequendo impletam testatur Pachymeres lib. 5. cap. 22.: „Ex hoc Legatorum adventu pacem factam referentium duo consecuta sunt, vi prius conventorum; exauctoratio Patriarchae et Papae in Sacro commemoratio publica.“

§. 7 (15). Michaeli Palaeologo successor in Imperio fuit Andronicus filius damnato schismati adeo perditae adhaerens, ut, quoniam Pater unioni Ecclesiae Graecae cum Latina ineundae operam contulerat, illius corpus extra locum sacrum sepeliri permiserit. Et quia, donec Ecclesiae Constantinopolitanae praesideret catholicus Patriarcha Joannes Vecco, minime sperabat Imperator, destinatum sibi schismatis instaurationem ad exitum perducere posse, Josephum quemdam haeretica labe infectum in Patriarchalem Sedem intrusit. Exinde res in pejus ruere coeperunt nec amplius obtineri potuit sincera Ecclesiarum reconciliatio, donec coacto Ferrariae Generali Concilio, quod deinde Florentiam translatum fuit, rebusque inter Latinos Graecosque Patres mature discussis, anno demum 1439 dejectus fuit divisionis paries, qui unam ab altera Ecclesia tam diu sejunctam tenuerat. Utque omnibus testata fieret unionis peractae veritas, Joannes Palaeologus Graecorum Imperator jussit in sacris Diptychis reponi nomen romani Pon-

tificis, uti testatur vel ipse chismaticus scriptor Sylvester Sguropulus in historia Concilii Flor. sess. 10. cap. 12. Cumque subinde unionis constitutae decretum ad Philotheum Alexandrinum Patriarcham transmissum fuerit, non praetermissit hic in sua responsione ad Eugenium IV. Pontificem data testari, a se quoque statutum fuisse, ut in Sacrificio Missae romani Pontificis commemoratio antequam aliorum Patriarcharum fieri deberet: „Unde cum nostris Aegyptiis Pontificibus et caeteris Clericis nostris statuimus, ut ubique, in omnibus Christi Ecclesiis, inter Missarum solemnias, prae caeteris Patriarchis, memoriam Tuae Beatitudinis faciamus, sicuti in Sacris Canonibus cautum est“, quemadmodum videre est in actis Concilii Florentini a Cardinale Justiniano collectis part. 2. collect. 22. p. 323.

§. 8 (16). Post Joan. Palaeologum in Graecia imperavit Constantinus, qui quum ad Nicolaum V. Legatos misisset, qui sibi periclitanti opem implorarent, hoc simul profiteri non omisit, se omni conatu daturum operam, ut concordia Florentiae constituta optatam sortiretur executionem; ideoque effecturum, ut Pontificis romani nomen sacris Diptychis restitueretur, uti testatur Ducas in historia Byzantia: „Imperator suppliciter rogatum Romam jam antea miserat, ut etiam Concordia Florentiae reconciliata restabileretur inque magnae Ecclesiae Liturgiis Papae nomen e sacris Diptychis recitaretur.“ Pontifex autem promptum se atque paratum exhibuit ad afferendam illi pro viribus opem; simulque ipsum hortari et urgere non destitit, ut decretum Unionis in Concilio Florentino peractae pomulgaret efficaciter, ut nomen romani Pontificis „recitetur in Diptychis et pro ipso nominatim expresse ab universa Graecorum oretur Ecclesia, sicut ii, qui

Deo placuere et Constantinopolitani Patriarchae et Imperatores hactenus servavere“, ut habetur in Annalibus Raynaldi ad annum Christi 1451 n. 2.

§. 9 (17). Haec sunt, quae pertinent ad priorem partem primi Moniti, ubi agitur de obligatione Celebrantium orandi pro Papa in Sacrificio Missae; nec aliud praeterea addendum videntur, nisi quod ante hujusmodi Monitum Catholici Episcopi Graeci Orientales, in suis Synodis, hoc ipsum statuere non omiserunt; et Nos ipsi pro Italo-Graecis opportuna decreta edere non praetermissimus. Anno Domini 1720 Zamosciae habita fuit Synodus Provincialis, de mandato fel. record. Praedecessoris Nostri Clementis Papae XI. ac praesidente in ea Hieronymo Grimaldo tunc Archiepiscopo Edesseno et Apostolicae Sedis Nuntio in regno Poloniae, deinde vero a recol. mem. Decessore Nostro Clemente Papa XII. ad Cardinalatus honorem assumpto. In hujus itaque Synodi decretis, quae etiam a pia memoriae Benedicto Papa XIII. similiter Praedecessore Nostro maturo praemisso examine confirmata fuerunt, sub titulo „de Fide Catholica“, sequentia leguntur verba: „Eadem de causa (nimirum ad removendam omnem schismatis suspicionem) et ad demonstrandam sinceram Membrorum cum Capite conjunctionem, censuit etiam ac praecepit, sub poenis arbitrio Ordinarii infligendis, ut, ubicumque in sacris Diptychis commemoratio romani Pontificis facienda erit, praesertim vero tempore sacrificii Missae, in translatione Oblatorum, fiat claris et expressis verbis, quibus alter quam Romanus universalis Episcopus designari non possit.“ Consentiant Patres Concilii Libanensis anno 1736 congregati, sub praesidentia dilecti filii magistri Josephi Simonii Assemani romanae curiae praesulis et ablegati apostolici; in cujus pariter

Concilii decretis sub titulo „de symbolo fidei ejusque professione“, n. 12. haec occurrunt verba: „Sanctissimi romani Pontificis commemorationem tam in Missis quam in divinis Officiis ante Reverendissimi Domini Patriarchae nomen, uti hactenus consuevimus, celebrare non ommittamus.“ Et hoc etiam Concilium, post accuratissimum rerum omnium examen, apostolica auctoritate a Nobismetipsis confirmatum extitit, ut videre licet in Nostra Constitutione, quae incipit: *Singularis*: tom. 1. Bullarii Nostri n. 31. Petrus Arcudius in suo opere de concordia Ecclesiae Occidentalis et Orientalis lib. 3. cap. 39. monitum adscripsit pro Latinis Episcopis, in quorum dioecesibus commorantur Graeci, ut eos adigere studeant ad faciendam in Missa commemorationem romani Pontificis, ne qua reliqua sit suspicio propensionis erga schisma: „Episcopi Latini omnino curare debent, ut sibi subditi parochi graeci in unione catholica sint et summum pastorem agnoscant juxtaque veterem morem pro illo solemniter deprecentur“ in sacrificio Missae, de quo nempe eo in loco agit. Consentaneae autem ad hoc aequissimum monitum in nostra Constitutione pro Italo-Graecis emanata, cui initium „*Etsi pastoralis*“, quaeque est 57. in Bullarii Nostri tom. 1. §. 9. n. 4., ita cautum fuit: „Deinde summi romani Pontificis ac ordinarii loci in Missis atque divinis Officiis commemoratio fiat.“

§. 10 (18). Sequitur pars altera ejusdem primi moniti, in qua, uti superius notatum fuit, *injungitur Sacerdoti Graeco, ut infra Missam, postquam oraverit pro Pontifice romano, oret pro proprio Episcopo*, oret etiam pro suo Patriarcha, si tamen Catholici sint; nam si eorum alter vel uterque schismaticus esset aut haereticus, de*

*) Vd. Canon.

illo aut illis commemorationem facere non deberet.

§. 11 (19). *In Latina Ecclesia nulla sese offerre solet difficultas quoad commemorationem faciendam illius Episc., in cujus dioecesi Sacerdos missarum sacra facit. Hac de re Nos ipsi egimus in nostro opere de Sacrificio Missae sect. 1. n. 220. Latinae editionis ibique demonstravimus, debere eum, qui in dioecesi aliqua Missam celebrat, Episcopi dioecesani loci mentionem facere, non vero alterius, in cujus dioecesi ipse ordinatus fuerit, seu cujus ordinariae Jurisdictioni subiectus sit; neque vero licitum esse Regularibus proprii Superioris generalis aut aliis sacerdotibus alicui Praelato inferiori territorium separatum habenti subjectis huiusmodi Praelati commemorationem facere in Missa: quum is honor deferendus tantummodo sit ei Superiori seu Praesuli, qui episcopali auctoritate et ordine est insignitus. Auctores vero, qui haec omnia tradunt et probant, ibidem a Nobis allati fuerunt. Quare nihil aliud hic adjiciemus, nisi quod praecitatus Dominicus Georgius, qui post editum nostrum illud opus, suum praelo dedit tractatum de Liturgia romani Pontificis, pluribus antiquis perlustratis codicibus, haec adnotata reliquit dicti operis tom. 3. cap. 3. n. 23. p. 52.: „Omnia ferme vetustissima exemplaria Sacri Canonis Missae post romanum Pontificem nomen Antistitis designant, quod quidem nomen Florus et antiquiores expositores Missae, quos in appendice damus, commemorant.“*

§. 12 (20). Utque adhuc a Latina disciplina non discedamus, hoc etiam adnotabimus, *Episcopum Missam celebrantem, pro semetipso orare se indignum servum compellendo; quod consentaneum est his, quae leguntur lib. 8. Constitutionum, quae apostolicae dicuntur, inter opera Patrum*

apostolicorum a Cotelerio eddita tom. 1. p. 407, ubi is, qui sacrum facit, postquam pro aliis oravit, pro se ipso deprecatur his verbis: „Adhuc rogamus Te pro nullius pretii homine, qui Tibi offero“ etc. Praeterea sciendum est, in Urbe Romana solius romani Pontificis commemorationem fieri, eo quod ipse non modo sit Summus Pontifex sed etiam specialiter Romanae Urbis Episcopus, ipsum vero Pontificem, dum Missam celebrat, pro se etiam orare ad eum plane modum, quod Episcopus quilibet celebrans pro se ipso Deum orat. „Postulasti (verba sunt Innocentii III. in epistola non adhuc edita, sed in registris Vaticanis asservata, lib. 9. n. 33., qua respondet Episcopo Auriensi sciscitanti quomodo Pontifex Missam celebrans de se ipso mentionem faciat:) praeterea doceri, quibus verbis Pontifex romanus utatur in eo loco Canonis Missae, in quo Sacerdos inferior dicit: una cum Papa Nostro, cum idem pro se tunc videatur orare, ac supra se Antistitem non habere; ad quod devotionis tuae taliter respondemus, quod Nos ibi dicimus: una mecum indigno famulo tuo.“ Denique notandum est, a Latinis Sacerdotibus commemorationem Archiepiscopi, uti Metropolitanus, in Canone minime fieri, ut etiam notat accuratus P. Merati in suis Commentariis ad Gavantum part. 2. tit. 8. n. 5. et quidem etiamsi vacet Sedes Episcopalis: „Si vero Episcopus Ordinarius loci, in quo celebratur, sit vita functus, praedicta verba omituntur; nimirum de eo non sit commemoratio: sed advertendum est, loco Episcopi non posse nominari Vicarium Capitularem, quia licet, sede vacante, Ordinarius sit illius loci, non tamen est Episcopus illius dioecesis. Rursus neque nominare potest Archiepiscopus aut Patriarcha provinciae, intra quam continetur Episcopatus Episcopi defuncti, licet in eo habeat aliquam juris-

dictionem; quia Archiepiscopus aut Patriarcha non dicitur Ordinarius in dioecesibus Suffraganeorum.“

§. 13 (21). Nunc autem converso ad Graecos sermone, si quidem de *Italo-Graecis* agatur, hi omnimodae subjiciuntur jurisdictioni Episcopi Latini, in cujus dioecesi suum constituerunt domicilium, juxta Constitutionem 74. Praedecessoris Nostri Pii Papae IV., quae incipit: *Romanus Pontifex* Bull. roman. tom. 2., de qua Nos fuse disseruimus in nostro tractatu de Synodo dioecesana lib. 2. cap. 12. novissimae editionis Romanae. Itaque huiusmodi Presbyteri Italo-Graeci in Sacrificio offerendo Latinam disciplinam sequi tenentur, commemorationem scilicet facientes romani Pontificis et Episcopi loci, nunquam vero Orientalium Episcoporum aut Patriarcharum, quantumvis Catholici sint, quum hi nulla fruuntur jurisdictione in Italia et insulis adjacentibus, ut etiam statutum est in praefata Constitutione nostra: *Etsi Pastoralis §. 9. n. 4. Bullarii Nostri tom. 1. Const. 57. Sane in dictato s. Gregorii VII. rom. Pont. can. 10. haec verba leguntur: Quod Papae solius nomen in Ecclesia recitetur. Et quidem dictatum hoc Conciliorum Collectionibus insertum reperitur, nimirum regiae Parisiensi, tom. 26., Labbeanae vero tom. 6. part. 1. Non tamen ignoramus vigentem inter eruditos controversiam, sitne dictatum illud genuinum opus s. Pontificis, an potius supposititium? adeo quidem ut P. Mabillonius in suo tractatu de studiis monasticis quaestionem hanc recensuerit inter graviores, quibus enodandis ecclesiae historiae Professores occupari possunt. Verum hoc etiam positum, dictatum esse genuinum opus s. Gregorii VII., vera ac germana citati Canonis sententia haud quidem est, ut in Ecclesia Latina Episcopi dioecesani nomen a Missae Canone sit*

removendum, sed ut eidem minime inserantur nomina Orientalium Patriarcharum, qui scilicet tunc temporis hac conditione consensuros se dicebant, ut romani Pontificis nomen in Liturgia reponeretur ac per universas Orientis Ecclesias pro eo preces fierent, si vicissim Pontifex consensusset, ut ipsorum nomina a Sacerdotibus Latinis Ecclesiae romanae aliarumque ecclesiar. romani Patr. in Canone Missae recitarentur. Quae quidem conditio jure optimo rejecta fuit, prout sapienter observat Christianus Lupus ad Concilia part. 4. p. 437 editionis Bruxellen: „A schismate recessurus Michael (de Michaelae Caerulario Constantinopolitano Patriarcha loquitur) petiit nomen suum inscribi romanis tabulis sponditque Pontificis nomen omnium suarum ecclesiarum tabulis reddendum. Sed Leo (romani Pontificem innuit s. Leonem IX.) noluit annuere: mutua enim Patriarchalium nominum recitatio viguit in solis aequalibus et consorioribus, Orientalium Patriarcharum Sedibus, nunquam in Romana. Haec enim Orientalium non tantum soror sed etiam caput est et mater, ideoque nullius, nisi sui solius Episcopi nomen unquam recitavit.“ Et sequenti pag. 438 ita prosequitur: „Orientalium Patriarcharum nomina nunquam recitavit Romana, imo nec ulla Latina Ecclesia.“

§. 14 (22). Haec pertinent ad *Italo-Graecos. Verum quod spectat ad caeteros Graecos et Orientales, monitum istud Euchologio praepositum, de quo nunc agimus, nequaquam iis prohibet suorum Metropolitanarum et Patriarcharum mentionem facere in Missa, sed cavet tantummodo, ne id fiat, quatenus illi schismatici sint aut haeretici. Constat antiquum esse morem in Eccl. Graeca, ut in Missarum precibus Patriarcharum nomina commemorentur. Theodorus Balsamon in iis, quae scripsit de Pa-*

triarcharum juribus, haec scripsit: „Statutum est, ut in quavis Ecclesia Dei sive ad Euphratem sive ad ipsum pertingat Oceanum, conjunctim Patriarcharum nomina referantur.“ Goarius in notis ad rituale graecorum p. 63 hoc refert veluti usu receptum, videlicet: in Graeca Liturgia Sacerdotem orare pro omnibus Episcopis et pro Metropolitano. Meratus autem in notis ad Gavantum tom. 1. p. 539 Romanae editionis, postquam illud posuit, quod supra retulimus, in Ecclesia Latina Archiepiscopi commemorationem non fieri in Missa, vacante licet Ecclesia suffraganea, ita subdit: „Hoc tamen non observatur a Graecis aliisque Orientalibus, qui Patriarcham nominant et Metropolitam.“ Neque id ipsum in saepe indicato monito lisdem indefinite prohibetur, sed tunc solummodo quum *Metropolitae aut Patriarch. schismatici sunt vel haeretici* juxta regulas jampridem receptas atque statutas, antequam Euchologii correctioni manus admoveretur. Sane in Congregatione Sancti Officii anno 1673, quum de hoc disciplinae capite actum fuerit, decretum prodit tenoris sequentis: „In Congregatione Generali Sancti Officii die 7. Junii 1673: Utrum in Missa possit nominare Sacerdos in Oppido Liburni Patriarcham Armenorum, pro ipso orando, qui est schismaticus, quod instanter petunt sibi concedi, ut per hoc natio magis et majori erga Latinos alliciat affectu? Sacra Cong. respondit: non posse et omnino prohibeatur. In eadem Congregatione 20. Junii 1674 lectis literis R. P. D. Nuntii Florentiae, datis die 10. Apr. 1674 scriptis Sacrae Congregationi de Propaganda et ab eadem remissis ad Sacram Congregationem Sancti Officii, decretum fuit, quod rescribatur eidem Nuntio, ut quoad permissionem orandi in Liturgia pro Patriarcha Armenorum Sacra Congregatio stetit in decretis

emanatis anno 1673, videlicet, non posse et omnino prohibeatur.

§. 15 (23). Consonat aliud plane simile decretum Congregationis super correctione editionis Missalis Cophtorum habita anno 1732, ubi inter alia proposita dubia hoc fuit: „An et quomodo emendanda sint verba, quibus Sacerdos commemorationem facit de Patriarcha, Episcopo“ etc.? Responsum autem datum fuit hujusmodi: „Initio Missalis ponatur rubrica, in qua admoneatur et instruat Sacerdos de iis, quae spectant ad celebrationem Missae et inter alias rubrica specialis de commemoratione romani Pontificis, necnon Patriarchae et Episcopi, si sint uniti romanae Ecclesiae, sin minus, eorum commemoratio omittatur; quae rubrica proprio loco repetatur.“ Porro haeretici atque schismatici excommunicationis majoris censurae subjecti sunt ex lege Can.: *de Liguribus*. 23. quaest. 5., et Can.: *Nulli*, 5. dist. 19. Sacri autem Ecclesiae Canones pro excommunicationis orari publice vetant, uti cautum legitur in cap. *A Nobis*, 2. et in cap. *Sacris*, de Sent. excomm. Et quamvis id non obstat, quominus pro eorum conversione orare liceat, hoc tamen ita praestari non debet, ut eorum nomina in solempni Sacrificii prece pronuncientur; quod plene congruit veteri disciplinae, de qua Estius in 4. Sententiar. dist. 12. §. 15. Satis est in eum finem mente animoque Deum Optimum Maximum rogare, ut aberrantes ad viam salutis et ad Sanctae Matris Ecclesiae sinum reducere dignetur; quemadmodum pergit Sylvius in 3. part. D. Thomae tom. 4. quaest. 83. art. 1. quaest. 9. Atque haec est ipsiusmet s. Thomae doctrina in 4. Sent. dist. 18. quaest. 2. art. 1. in responsione ad primum: „Pro excommunicatis orari potest, quamvis non inter orationes, quae pro membris Ecclesiae fiunt.“ Neque ut huic

christianae charitatis officio satisfiat, necesse est intervertere leges Ecclesiae, quae a fidelium sibi obsequentium catalogo excludit eorum nomina, qui se ab illius unitate et obedientia separarunt, quaeque, dum prohibet, ne pro his publice oratur, eorum certe commemorationem ab Officio Missae, quae publicum est Sacrificium, excludit. Quapropter Ven. Card. Bellarminus controversiarum tom. 3. lib. 5. de Missa cap. 6. optime ad rem nostram scribit: „Aliquis petet, utrum liceat hoc tempore Sacrificium offerre pro haeticorum sive infidelium conversione? Ratio dubitandi est, quia tota Liturgia Latinae Ecclesiae, quae nunc est in usu, refertur ad fideles, ut patet ex precibus oblationis, tum extra tum intra Canonem. Respondeo: Existimo id licere, modo nihil addatur ad Missam, sed solum per intentionem Sacerdotis applicetur Sacrificium conversioni infidelium seu haeticorum: id enim faciunt viri pii et docti, quos reprehendere non possumus, nec extat Ecclesiae prohibitio.“

§. 16 (24). Nullum quidem verbum in hoc primo monito fit de commemoratione seu prece inter Missarum actionem habenda pro Imperatore, Rege universoque ejus Palatio et Exercitu. Sed quum id plurimum connexionis habeat cum caeteris rebus in eodem primo monito enunciatis, haud inopportunum existimamus ea, quae sequuntur, adjicere.

§. 17 (25). *In omnibus Euchologiis sive impressis sive manuscriptis, quae anteriora sunt correctione a Leonitio peracta, adscriptae leguntur preces habendae pro Imperatore, Rege ejusque Palatio et Exercitu.* Quum autem in Congregatione super correctione Euchologii habita die 1. Maii anno 1746 propositum fuerit dubium: an hujusmodi preces tolli deberent? rescriptum fuit, Nobis subinde approbantibus, relinquendas eas

esse in Canone seu Liturgia. Sed quoniam Graeci easdem olim preces in Prothesi quoque faciebant, subinde vero eas sustulerant, additum fuit: Non autem habendas esse in Prothesi seu praeparatione. Superfluum namque visum est hujusmodi preces fieri in Prothesi, dum ipsae jam fiunt in Canone seu Liturgia. Atque ad hunc plane modum exacta res est in nova Euchologii editione seu correctione.

§. 18 (26). De commemoratione Imperatoris seu Regis, cujus temporali ditioni regio subjecta est, *quatenus in Canone Missae quibusdam in locis fieri solet*, Nos ipsi jam disseruimus in nostro tractatu de Sacrificio Missae sect. 1. n. 221. Et quidem Cardinalis Bona Rer. Liturgicar. lib. 2. cap. 11. n. 4. testatur, in multis Latinis Eccl. nomen Regis in Canone commemorari. Praeterea Martene de antiquis Ecclesiae Ritibus l. 1. cap. 4. art. 8. n. 9. post allata monumenta ad id opportuna ita concludit: „Ex constanti Ecclesiae traditione ab Apostolis accepta certissimum est, pro Regibus et Principibus inter Sacra Mysteria semper oratum fuisse.“ Ubi satis patet, auctorem ad ea se referre, quae scripsit Apostolus in epistola 1. ad Timoth. cap. 2. mandans, orationes et obsecrationes fieri pro Regibus et omnibus, qui in sublimitate sunt, necnon ad ea, quae leguntur in Constitutionibus, quae Apostolicae dicuntur, in editione Patrum Apostolicorum a Cotelerio adornata tom. 1. lib. 8. cap. 12., ubi haec habentur: „Adhuc rogamus te, Domine, pro Rege et pro iis, qui in sublimitate sunt et pro cuncto exercitu, ut res nostrae in felicitate versentur“; deinde seq. cap. 13. iterum legitur: „Pro Regibus et in sublimi potestate Constitutis oremus, ut res nostrae pacificae sint.“ Videri etiam hac de re potest Gregorius in praecit. tom. 3. de Liturgia rom. Pont. lib. 4. cap. 3. n. 4.

Quidquid autem sit de controversia illa, quae inter Balutium et Lupum agitata fuit, de tempore nimirum, quo primum Imperatoris nomini subrogatum fuerit nomen Regis in terris dominio Regum subjectis, quam quidem quaestionem fusiori calamo tractat citatus Lupus in Can. 10. Dictatum s. Gregorii VII., illud satis compertum est, commemorationem Regis fieri in Ecclesia Latina per eas regiones, in quibus hujusmodi consuetudo dudum recepta est aut Apostolicae Sedis concessio, id permittit, ut advertit Meratus ad Gavantum cit. tom. 1. p. 1. pag. 539. n. 6. juxta editionem Romanam.

§. 19 (27). *At apud Orientales nationes communis dici potest haec disciplina memoriam faciendi Regis in sacra Liturgia, uti videre licet in Liturgiis Armenorum, Copthorum, Aethiopum atque Syrorum. Si quis autem quaereret, qua ratione id tolerari possit, ubi certo constet, Reges illos, pro quibus orant et quorum commemorationem in Liturgia faciunt, infideles esse, huic Ven. Card. Bellarminus respondet, uti reipsa respondit in superior citato cap. 6., nequaquam vetitum esse ex natura rei, ut ejunt Theologi, orare in Missa etiam pro Infidelibus; quandoquidem Sacrificium Crucis pro omnibus oblatum fuit. Et sane divus Thomas in 4. Sentent. dist. 12. q. 2. art. 2. q. 2. ad quartum docet, quod quamvis s. Augustinus in libro de origine Animae scripserit, Sacrificium pro iis tantum offerri, qui sunt membra Christi, haec tamen sententia ita accipi debet, ut eos omnes complectatur, qui vel jam Christi membra sunt vel tales evadere possunt. Quare idem Cardinalis subdit, rem totam ex interdicto Ecclesiae esse dimetiendam: „Certum est ex natura rei, si nulla sit prohibitio Ecclesiae, licere offerre pro hujusmodi hominibus“; de Infidelibus loquitur: Camque hujusmodi pro-*

hibitio extet quoad excommunicatos adeoque quoad haereticos et schismaticos, non vero quoad infideles, qui excommunicatione non ligantur, hoc satis esse ait, ut de his commemoratio fieri possit in Missa atque etiam pro his Sacrificium offerri juxta manifestam hac de re traditionem et constitutionem Apostolicam. „Sed quaeret aliquis: utrum, si Rex infidelis est, ut in Graecia, ubi Turca dominatur, et in India et in Japonia, apud Sinas, ubi Ethnici regnant, liceat Sacerdotibus, qui ibi sunt, expresse offerre pro Rege? Respondeo: Existimo licere, modo Rex ille non sit excommunicatus, ut sunt Reges haeretici sed Paganus sive Ethnicus. Nam haec traditio, immo et constitutio, apostolica est, ut paulo ante ostendimus. Neque extat, quod sciam, ulla Ecclesiae manifesta prohibitio.“ Ad haec non inutiliter subjiciendus occurrit textus Tertulliani ad Scapulam cap. 2., ubi sic legitur: „Sacrificamus pro salute Imperatoris, sed Deo nostro et ipsius, sed, quomodo praecipit Deus, pura prece; non enim eget Deus, conditor universitatis, honoris aut sanguinis alicujus.“

§. 20 (28). Verum relictis in sua probabilitate hujusmodi assertionibus nihil illis opus fuit ad hoc, ut Imperatoris et Regum commemoratio in Graeci Euchologii textu relinqueretur. Innotuit siquidem, Graecos catholicos interrogatos, num in praefatis commemorationibus habendis hoc animo essent, ut preces offerrent pro Turcis, quos Dominos temporales patiuntur, ex quo suis propriis Principibus orbati fuerunt: respondisse, se hoc semper propositum animo habere, ut pro Orthodoxis Regibus et Christianis Principibus orent. Ita testatur Goarius in notis ad Euchologium p. 28, ubi ait interrogationi Graecis Catholicis a se propositae: an preces illas pronunciando pro Turcis Deum deprecari intenderent,

constanter ab iis fuisse responsum: „Solos ut piissimos et a Deo custoditos Reges Principes nostros Christianos profiteri et quos dominio expostulant, fide jam et religione rectores dominosque in Ecclesiis praedicare et pro eis solis impraetermisse, etiam libris editis preces supplicantibus, orare velle.“

§. 21 (29). *Sequitur nunc secundum monitum ex his, quae novae editioni Graeci Euchologii praefixa fuerunt, in haec verba conceptum: „Ad haec, in eadem Divina et Sacra Liturgia Sacerdos Deo gloriam canens accedit ad dona eaque decenter ac religiose supra caput tollens ad altare defert, circumducens et procedens per templum, dum interim populus summa cum reverentia et devotione inclinatur et procidit, supplicans, memoriam sui fieri in ea donorum circumductione. Sed, quia nonnulli fidelium procidentium circumlata dona tamquam Corpus et Sanguinem Christi adorant atque existimant, ab introitu fortasse praesantificationum decepti, quando scilicet praesantificatus panis defertur, ignorantes differentiam, quae inter hanc et illam delationem intercedit; ideo oportet in hoc operam suam studiumque impendere, ut cunctos fideles accurate doceat admoneatque de illa, quae inter utramque donorum delationem intercedit, differentia; cum alia quidem dona nondum sint immolata et perfecta, alia vero Dei verbo confecta et sanctificata, et haec religiosissime debeant coli et adorari, cum sub specie ac symbolis panis et vini Corpus et Sanguinem Christi contineant: secus vero, antequam consecrentur et perficiantur.“*

§. 22 (30). Jam illud recte nostis, Venerabiles Fratres, Dilecti Filii, *duos in vestra Liturgia esse ingressus, minorem alterum alterum majorem nuncupatum. Minor est ille, quo sacri*

Evangeli Codex infertur; major autem ille est, quo sacra dona, nimirum panis et vinum, non adhuc consecrata, a parvo altari seu mensa, quae prothesis dicitur, super quam praeparata fuerant, supplicationis ordine instructo, ad sacrum altare deferuntur. Itaque in secundo capite hujus moniti, non quidem agitur de minori ingressu sed de majori; in quo nimirum Ritus hujusmodi observatur, ut panis in patena obiectus velo supra caput deferatur vel a Diacono vel a Sacerdote; a Diacono scilicet, quando solemne Missae Officium celebratur cum assistentia et ministerio Diaconi, tunc enim hic sinistra manu patenam cum pane supra caput sustinet, dextera vero Sacerdotem thurificat, qui calicem cum vino utraque manu gestat; si vero Sacerdos sine Diacono celebret, tunc a Lectore thus adoletur, Sacerdos autem patenam cum pane supra caput suum sinistra manu sustinet, dextera autem sacrum calicem ad pectus defert. Ad hunc igitur majorem ingressum contigit, ut populus inclinatur seu, pro vario regionum more, in terram procumbat ac fronte humum feriat, perinde ac si sub speciebus panis et vini, licet nondum consecrati, Corpus et Sanguis Christi Domini contineretur. „Populus passim in Graecia quidem valde demisse se inclinatur, neque enim genua flectere vult, ne imitari videatur Latinos, quamvis extra diem Dominicum; in Russia vero prostermit se, terram fronte percutit ac veluti praesentem in ea oblatione coelorum Regem alloquitur et adorat. Verba sunt Petri Arcudii de Concordia Eccles. Occid. et Orient. lib. 3. cap. 19.

§. 23 (31). Christianus Lupus part. 3. suorum operum super Conciliis edit. Bruxell. p. 760 Ritus describit majoris ingressus, quando Patriarcha aut Metropolitanus Missam celebrant. Magri

in vocabulario ecclesiastico verbo: prothesis singillatim describit quaecumque fiebant ab Imperatore, Sacrae Synaxi adstante, eo die, quo Imperii coronam assumebat. Goarius in notis ad Liturgiam s. Joannis Chrysostomi n. 110. totam actionem ingressus majoris accuratissime exponit. Idemque fit a Cardinali Bona Rer. Liturgicar. lib. 2. cap. 9. n. 4. Quaecumque vero ea occasione a Graecis fiunt, eadem similiter aguntur ab Armenis, Coptis, Aethiopibus ac Syris Jacobitis, ut videri potest apud le Brun in explanatione Missae tom. 3. apud Chardon in historia Sacramentorum tom. 2. cap. 2. et Renaudot. tom. 1. in notis ad Liturgiam Coptorum. Quin etiam in hac Romana Urbe in festo s. Athanasii videre est Graecos in sua Ecclesia ea omnia facientes, quae supra recensuimus: „Et ita etiamnum hodie faciunt Graeci in festo ac in Romana Basilica s. Athanasii“, ait Lupus l. c.

§. 24 (32). Perspectum quoque vobis est, Venerab. Fratres, Dilecti Filii, juxta Ritus vestrum, diebus jejunii quadragesimalis, solam tantummodo Praesantificationum Missam apud vos celebrari, exceptis Sabbatis et Dominicis diebus, necnon Festo Annuntiationis B. M. V., si in Quadragesimam incidit: ad normam Canonis Trullani 50. his verbis concepti. „In omnibus sanctae Quadragesimae jejunii diebus, praeterquam Sabbato et Dominica et sancto Annuntiationis die, fiat sacrum praesantificationum Ministerium.“ Notis etiam, Sacerdotem, qui Missam celebrat in Quadragesima, diebus, quibus hoc fieri conceditur, Sabbato scilicet et dominico die, unam quidem hostiam consecrare et consummare, alteram vero consecratam seponere, quam quidem in tot particulas dividit, quot numerantur subsequentes dies, quibus celebranda est praesantificationum Missa, in qua nimirum et se-

ipsum et alios, si qui sint communicantes, eucharistico pane superioribus diebus consecrato communicat, quem admodum recte omnia persequitur Leo Allatus in prolegomenis ad Gabrielem Naudaeum de Missa praesantificationum p. 1531 n. 1.: „Quilibet Sacerdos venturae hebdomadis dies, quibus celebraturus est, digitis ipse suis numerat: inde tot particulas panis in oblatione abscindit, quod Missas dicturus est; eas cum particula eo die absumenda, consecrat et consecratas sanguineque dominico intinctas, uti moris est, conservat in pyxide, ex qua postmodum celebraturus, tempore opportuno, cochleari, aliis ibi ad alium usum relictis, haurit et in disco reponit et ad altare majus advectam consumit.“

§. 25 (33). Hac item occasione per Ecclesiam solemniter Ritu proceditur, Diacono sacram pyxidem, in qua Sacramentum sub specie panis continetur, supra caput deferente, Sacerdote autem manibus gestante calicem cum vino aqua mixto, non quidem consecrato, sed tantum benedicto: Et quoniam non semper a Sacerdote Missa cum assistentia Diaconi celebratur, si solus Sacerdos celebret, ipse sinistra manu defert pyxidem capiti impositam, dextera autem calicem sustinet: atque ita a parvo altari ad Aram majorem progreditur, uti testatur Arcudius in citato opere lib. 3. cap. 58.: „Solent Graeci in praesantificationis Liturgiis, antequam incipiant Sacrum, reponere Sacramentum contentum in patena super parvum altare propositionis et infundere vinum in calicem sine ullis precibus. Deinde circa medium sacrum Sacerdos, si solus celebrat, patena imposita capiti et calicem manu dextera apprehenso, transfert ad majus altare etc. Si vero Sacerdos hujusmodi sacra peragit administrante Diacono, solet patenam cum Sacramento Diacono tradere, qui eam imponens capiti de-

fert. Ipse autem, accepto calice, exit et Diaconum sequitur.“ Tunc vero non omittit populus genua flectere, pectus tundere aliisque idoneis actibus consecratum panem a Sacerdote vel a Diacono, ut supra diximus, delatum uti par est adorare. Quum autem hinc factum esse dicatur, ut similia praestentur a populo, dum in functione majoris Ingressus panis et vinum non adhuc consecrata, sed postmodum consecranda, supplicationis Ritu per Ecclesiam deferuntur, hoc illud est, quod negotium facessit quodque locum praebuit difficultatibus adversus ingressum majorem excitatis. Nicolaus Cabasilas in Expositione Liturgiae cap. 24. ita scripsit: „Si qui autem sunt, qui Sacerdote cum donis ingrediente humi procumbunt et tamquam Corpus et Sanguinem Christi dona, quae deferuntur, adorant et alloquuntur, ab ingressu praesantificationum donorum decepti sunt, ignorantes differentiam hujus et illius Sacrificii: hoc enim in ipso ingressu non sanctificata habet dona et nondum perfecta; illud autem perfecta et sanctificata et Corpus et Sanguinem Christi.“ Et post eum Arcudius ita prosequitur in eodem citato opere lib. 3. cap. 19.: „Itaque populus ignorans discrimen hujus et illius Liturgiae similiter se gerit in ordinariis atque in praesantificationis. Quocirca et graviter errat, quippe in praesantificationis verum Corpus Sacerdos in patena defert meritoque populus humi procumbit atque adorat: in aliis vero Sacrificiis, dum haec oblatio sit ante consecrationem, longius se gerat oportet.“ Idem Arcudius in subsequentibus ejusdem libri capitibus refellit Gabrielem Archiepiscopum Philadelpiae, qui plura scripserat ad vindicandum hujusmodi Ritus. Quin etiam Goarius, praeallegato loco, necessarium duxit ad eundem Ritus tuendum opportunas quasdam rationes afferre. In re-

centiori editione operis inscripti „perpetuitas fidei catholicae de Sacramento Eucharistiae: adversus Claudium vindicata“ p. 68 hoc scriptum legitur: tantum abesse, ut Graeci Sacramentum Eucharistiae non adorent, ut potius sese purgare teneantur, ostendentes, quomodo recti limites non excedant, nec iisdem adorationis actibus prosequantur panem et vinum nondum consecrata, quibus ea post consecrationem venerantur. Pater le Brun non dubitavit asserere, talem esse Ritus, ut aliquo modo reformari mereatur. Tournefort tom. 3. p. 411 et seq., quum se propriis oculis vidisse referat Armenos functionem hanc peragentes, cum aliqua indignatione de ea loquitur. Chardon loco superius notato ea affert, quae scripserunt Tournefortius et Pater le Brun; deinde quaestionis punctum indecisum relinquit. Itaque Patres Concilii Zamosciae habiti anno 1720 Decreto de celebratione Missarum §. 4. non dubitarunt interdicere, ne qua fiat genuflexio aut capitis inclinatio, dum panis vinumque nondum consecrata a parvo altari ad majorem Aram transferuntur. „Prohibet Synodus, ne fiant genuflexiones seu capitis inclinationes, dum transfertur panis oblationis a minori ad majus altare pro consecratione; tempore Offertorii praecipitque parochis, ut populum hac de re moneant, ne periculo idololatriae exponatur.“ Illud enim Patres fortasse prae oculis habuerunt, quod in sacro textu refertur lib. 4. Regum cap. 18. de Ezechia Rege Juda, qui serpentem aeneum a Moyse conflatum fregit, propterea quod filii Israel usque in eum diem thus illi adoleverant.

§. 26 (34). Haec sunt, quae Nobis licuit colligere ex libris auctorum, qui de hoc Ritu tractarunt. Nunc autem ea subjiciemus, qui circa eundem Ritus animadversa et constituta fuerunt tum in Congregationibus sub Urbano VIII.